

Саме тому необхідно продовжувати та розширено вивчати можливості подальшого використання теоретичних та методичних аспектів арт-терапевтичних технологій у роботі з дітьми з функціональними обмеженнями. Та, на основі отриманих даних, продовжити роботу щодо формування адаптованих методичних рекомендацій арт-терапевтичного характеру, що будуть враховувати потреби та індивідуальні особливості особистості та вимоги «соціальних кіл» до інтеграції, адаптації та інклюзії дітей з функціональними обмеженнями.

Список використаних джерел:

1. Куненко Л.О. Корекційна спрямованість музично-естетичної діяльності сліпих молодших школярів у позаурочний час: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, 13.00.03 – корекційна педагогіка / Київ – 1999. – 21 с.
2. Лисенкова І.П. Арт-терапія як засіб соціально-педагогічної підтримки молодших школярів із затримкою психічного розвитку [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03 / І.П. Лисенкова. – Чорноморський державний університет ім. Петра Могили. – Миколаїв, 2012. – 21 с.
3. Філь О.В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до використання казкотерапії у професійній діяльності [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.В. Філь. – Запорізький національний університет. – Запоріжжя, 2010. – 24 с.

Чабан Н.А.

*Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
імені М.Т. Рильського НАН України*

РОДИЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ОДЕСИ НА МЕЖІ ХХ-ХХІ СТОЛІТЬ

У народній обрядовості відобразилися певні людські уявлення про життя та оточуючий світ, світоглядні засади народу, його культурні надбання. Дане дослідження має на меті з'ясувати, яка обрядовість сьогодні побутує в життєвому циклі Одеси, обґрунтовувати причини виникнення змін в традиційному устрої життя, простежити результат нашарування різних культур. Малодослідженість побутового життя, як елементу цілісності та самоідентичності нації визначає актуальність теми та спонукає до спроби описати і відстежити зміни в житті містян, що відбулись в кінці ХХ – поч. ХХІ ст.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття постала нагальна потреба у науковому обґрунтуванні побуту жителів міст, їх психоетнічних проявів, типологізації етнокультурних явищ. У площині етнології побут українського міста на сьогоднішній день є малодослідженим, тому звернення до даної теми має суттєве наукове значення. Вагомий внесок у вивчення побутової сфери життя народу, зробили ряд фахових українських науковців, таких як: В. Балушок, О. Гаврилук, А. Поріцький, В. Зінич, В. Горленко, А. Забловський, Ю. Гошко, О. Кравець, В. Борисенко, А. Курочкін, І. Крип'якевич, Г. Науменко, В. Зінич, Л. Артюх, А. Пономарьов, О. Поріцька, М. Борисенко, І. Щербак, О. Боряк, М. Маєрчик, Н. Жмуд, О. Баран, В. Вовк, В. Ткачова, Л. Усанова.

Суттєвим науковим доробком до теми є праці, що мають на меті дослідити, проаналізувати та донести широкому загалу побут, виступають роботи В. Наулка. У вивченні нашої теми, окремої уваги заслуговують роботи О. Кравець з працею «Сімейний побут і звичаї українського народу. Історико-етнографічний нарис», М. Борисенка «Житло і побут міського населення України у 20-30-х рр. ХХ століття».

Виникнення багатьох заборон має своїй основі психологічний паралелізм, який є характерним для традиційного світогляду. Наприклад, повір'я, що «если беременная переступит через хомут или через седло, то будет очень тяжело лошади», базується як на загальній забороні для будь-чого переступати через певні предмети або людей, так і на уявленні, що «важка» жінка може передати свій стан. Симптоматично, що у народній культурі є обов'язкове не тільки для вагітних, а й усіх людей табування певних дій, що шкодять вагітним або породіллям [1, с. 472-473].

Мислення аналогіями простежується і в сучасному побуті одеситів. Для того, щоб вберегти дитину, жінка намагається дотримуватись ряду заборон, народних пересторог, що передавались споконвіків і яких дотримуються в наші дні. Забороняється переступати через різні речі, робити певну роботу. З найпоширеніших з них в одеситів є: не підстригати волосся, не плести спицями, не відвідувати похорон, не переступати через мотузку чи електричний провід, не носити пояс, не дивитись на вогонь. Також забороняється красти, злословити, вводити когось в оману. Якщо вагітна жінка злякалась, їй не бажано торкатись живота. Тут очевидні пережитки геометричної магії, в основі якої лежить закон подібності, що, власне було притаманним багатьом народам світу [2, с. 82]. Як правило, дотримання всіх настанов одесити пояснюють тим, що насамперед, народна мудрість вчить стежити за здоров'ям жінки та немовляти. Також тим, що вагітній не бажано хвилюватись та мати неприємні емоції, нервувати, бо це може негативно впливати на фізичний та емоційний фон перебігу вагітності.

За прадавнім звичаєм, для полегшення пологів повитуха мала провести чимало обрядів, до яких входило розв'язування усіх вузлів, пояса, розплітання коси тощо. Однак значна більшість респондентів не знали і не чули про такий обряд. В місті він майже не зберігся, лише подекуди в пологових будинках акушерки дають настанову чи самі допомагають вагітній звільнитися від усього, що могло б заважати при пологах, розпустити волосся, зняти персні та прикраси. Інколи перед пологами жінці дають шоколад, вважається, що він додає сил. В деяких пологових будинках шоколад може бути в списку речей, які вагітна має взяти потрібно взяти з собою в лікарню.

Провідувати матір з немовлям після повернення з лікарні першими йдуть бабусі, дідусі, найближчі родичі та друзі зазвичай протягом місяця. Також можуть приходити співробітники та сусіди. Чіткого розмежування в тому, коли потрібно йти до матері з дитиною, в одеситів немає. Хтось йде одразу після пологового будинку, а хтось витримує 40 днів. Побутують певні вірування, які оберігають від того «щоб не зврочили» дехто для цього може не показувати нікому немовля цілий місяць або поки не охрестять в церкві. Часто, коли гуляють з немовлям, матері можуть прикривати дитячий візочок цупкою тканиною, щоб ніхто з прохожих не дивився на дитя, бо можуть глянути «злим оком».

Дитині обов'язково несуть подарунок, дарують різне, здебільшого одяг немовляті та гроші. Зберігся обряд, коли приходять із хлібом, в наш час це різні здобні вироби, великі й солодкі булки тощо. Близькі люди можуть приносити рушники, ще в 90-х роках могли приносити полотно. Ця традиція збереглась в болгарській селі Одеської області. Болгари, які проживають в Одесі дотримуються звичаю і до породіллі з немовлям, також, несуть хліб: «Идем с хлебом, подарками, деньгами. Нельзя идти к ребенку женщинам в критические дни» (КОВ).

Сакральне значення першої купелі дитини поєднується з суто гігієнічним, до нього одесити готуються, заздалегідь купують трави та дитячу ванночку. Заварюють такі трави, як ромашка, череда, чорнобривці, горіх, любисток, пелюстки троянди, м'ята, нагідки, залізняк. Донедавна додавали у воду для купання розчин марганцівки, яка має антисептичну дію, в наші дні її не додають, оскільки продаж цієї солі заборонений. Також у воду кладуть монети «на багатство», попередньо їх продезінфікувавши. Чи не гаряча вода для купання дитини перевіряють, як термометром, так і традиційно – опустивши у воду лікоть, для дівчинки ліктем правої руки, а для хлопчика лівої. Якщо не г'яряче ліктю, дитину можна купати. Оскільки перше купання відбувається у той день, коли дитя з матір'ю повертаються додому, цього дня часто приходять бабусі з дідусями немовляти та беруть безпосередню участь в обряді першої купелі. Жителі міст позбавлені можливості виливати воду після купання під дерево, тому виливають в каналізацію, хоча про звичай знають і коли купають дітей в селі, то намагаються дотримуватись традиції.

За кумів в Одесі просять близьких родичів та друзів, про стрічених кумів в Одесі не знають. До хрещення дитини жителі міста підходять відповідально і намагаються якнайшвидше провести обряд, який буде оберігати немовля. Проте трапляється, що дитина може бути нехрещеною до десяти років: «Оскільки я народила пізно, і всі мої подруги вже давно були кумами, до того ж я знала, що відмовлятись, коли запрошують бути кумами, не можна, то заходила здалеку і розпитувала, не хотіла нав'язувати. Нарешті, зустрілась жінка, яка сама захотіла бути хрещеною. За кума взяли давнього знайомого» (СРВ). Якщо жінка, яка мала йти за куму, захворіла, то хрещеною матір'ю могла стати бабуся немовляти.

Варто зазначити, що досі збереглося вірування, коли в колиску немовляті кладуть оберіг. У наші дні городяни найчастіше кладуть іконку та хрестик, який дав священик при хрещенні. Також кладуть різне зілля, це може бути чабер, чебрець, мирт, освячений в церкві, квіти, що свідчить про те, що передалось вірування у магічну силу рослин. Збереглося прадавнє вірування в магічну силу заліза, коли немовляті за оберіг в колиску кладуть англійську шпильку: «Ставили образок, іконку, шпильку від зглазу» (СРВ). Здавна, чи не перше місце за силою впливовості займали вироби з заліза, які могли відлякувати усіх злих духів. Це характерно і для вірувань інших народів світу [2].

В кінці ХХ століття кумів могла бути різна кількість, проте сьогодні беруть лише одну пару. Традиція брати велику кількість кумів зберігається подекуди в сільській місцевості. Жителі, що приїхали з сіл, зазначають, що кумів могло бути двадцять пар, ті, що тримали до хреста, називаються «старшими кумами». Всім іншим кумам на хрестинах роздають калачі, це може

робити одна з бабусь немовляти. Хрестини в селах на Одещині ще в 2000-х роках могли спарвляти пишно, на велику кількість гостей і в шалаші. В північних регіонах Одеської області, на Південному Поділлі, подекуди і в наш час можна зустріти функціонування обряду квітки. В обряді за бабуповитуху виступає бабуся новонародженого. Колись дійство починалось тим, що бабуся обдаровувала всіх гостей калачем (кумів – двома калачами) з калиною і колосками жита, що символізувало «на життя немовляті» і мало силу оберега [2]. Баба-повитуха клала калач з квіткою на полумисок і до нього давала чарку горілки. Зафіксовано, що в наші дні квітку роблять з барвінку і калини, калачі роздають лише кумам.

Список використаних джерел:

1. Красіков М. Петро Іванов – дослідник материнської субкультури / Михайло Красіков // Народна культура українців: життєвий цикл людини: історико-етнологічне дослідження у 5 т. / [наук. ред. М. Гримич]. – К.: Дуліби, 2012. – Т. 3: Зрілість. Жіноцтво. Жіноча субкультура. – 2012. – 480 с.

2. Борисенко В. Обряди перших років життя людини / Валентина Борисенко // Народна культура українців: життєвий цикл людини: історико-етнологічне дослідження у 5 т. / [наук. ред. М. Гримич]. – К.: Дуліби, 2008. – Т. 1: Діти. Дитинство. Дитяча субкультура. – 2008. – 400 с.

КОВ – Кошова Ольга Василівна, 1978 р.н., родом з Франківщини. Записала Н. Чабан в вересні 2013 р. в м. Одеса

СРВ – Серданова Раїса Володимирівна, 1969 р. н. Записала Н. Чабан в вересні 2013 р. в м. Одеса

КТІ – Козланюк Тетяна Іванівна, 1969 р.н. Записала Н. Чабан в вересні 2013 р. в м. Одеса

Чердаклієв М.С.

студент,

Науковий керівник: Константинова В.Н.

доктор історичних наук, професор,

Бердянський державний педагогічний університет

ЄВРЕЙСЬКА МЕНШИНА ПІВДНЯ УКРАЇНИ НАПЕРЕДОДНІ РАДЯНСЬКО-НІМЕЦЬКОЇ ВІЙНИ ТА ОКУПАЦІЇ

У світовій історії неодноразово можна зустріти випадки, коли відбувалось пригноблення представників єврейської нації. При цьому, завжди виокремлювались різні причини поданих явищ: євреї, як убивці Христа; євреї, як нація, що тримає усіх в боржниках; євреї, як чужинці, тощо. Не стала виключенням у поданому питанні і єврейська громада у СРСР, де євреї позбавлялись приватної власності, були вимушені змінювати свій традиційний уклад життя. Особливо актуальною постає вивчення єврейської громади південноукраїнських регіонів, де частка євреїв була чи не найбільшою в Радянському Союзі.